

Az utolsó levél Nagyszalontáról

Szalonta Júli 30. 1849.

Édes jó barátném!

Igéretemet be váltva írok hozzád, míg irhatok. A leg kritikusab állapotban vagyok. Harmadnapja, hogy ama szokot jelek mutatkoznak, ha nem is állandóan de mindenórában eccer, erőssen görcsösen. Olyankor térdre esek a konyha kövön, igen szenvedek négyöt perceket, aztán fölkeczmergek és dolgom után látok mellyek akadnak számosan.

Drága barátném én téged a keresztanyaság mijat akarlak meg kérni. Ha leány lesz Mária lesz édes anyám után, kinél jobbat soha nem teremtet az isten, kit én ugy szerettem, mint soha anyát nem szeretet senki. 26dik esztendőmre sem atyám, sem anyám nincs többé, nem is lesz. E két csapás oly fris még az ideji tavaszról hogyha csupán leányuk volnék s nem feleség s jövendő anya, ezek a csapások meg semisitenének.

Ha fiu Zoltánnak fogom hívni. Elsőb Miklóst kivántam a Toldi mijat, mit az én szivemnek oly nagy gyönyörűségére olvastam, mi Jankó iránt leg előb felgyujtota lelkemet. De az uram azt mongya nem való az ijen önteccelgés, már én rólam így is azt beszélük az iteni rosz nyelvek hogy milyen aszony az ijen, hásztartása csak az ura, első kicsije még útba, kertje csak tenyérnyi, majorsága öthat csirke lévén, üres órájiban regényt olvas s egyedül danolgat. Dejszen ha tudnák hogy notákhoz költök verseket! Le se irom csak magamba citálok mikor teszem el a beföteket.

Körülményeinkel nemigen vagyunk meg elégedve, a mai háborus világ magunk fajta szegény embernek se kényelmes, a leg szükségesebeket se lehet be szerezni, ez alat értem az élelmi czikeket, és holmi házhoz valókat. Az uram hivatal mijat Pesten jártában volt kéntelen kelengyét s más egyéb szükségeseket be vásárolni. Szörnyü idő, szörnyü idő! S a szörnyüség mindegyre nő.

Szomszédunkban kézellábal dolgozik a halál, döl belé az ember mint a bögőbe a huszas. Nehéz nyukton ülve el nézni, gyöngö nő létemre én is fel csapnék katonának mint István öcsém. Ha születésem napján a 1823dik év január ljén fiunak születék s szüléim Sándornak keresztelnek mint akarák elsőszülötjüket most fel csapnék Bem táborába és ki vont kardal rikoltanám a többinek ki a házból ki a sikra emberek. De leánynak teremtet az a magaságos s a hőzöngő aszony a csodás természet méla tévedése, épen ojan mint a férfi ki tút fog vagy guzsalyát őrzi, tükörét bámulja és magát kendőzi, ahogy arany Jankóm állítja.

Meg elégedésemre szolgáljon hogy jó feleség vagyok és jó anya leendek. Nem mentegetni való, hogy midőn husz esztendeje te veled drága barátném a Félegyházi elemi iskola padgyába be ültünk, nem arra fekteték a fősújt, (elég

hibásson), hogy a leány szépen és helyesen írjon és a tudományokból minél többet tudjon, hanem a női élethez tartozó, a kézi s házi munkának minél több ágát, és abból minél többet, alaposan meg tanuljon asztán haza takarodgyon. Nem kel hát pironkodnom hogy mit az én édes atyám a mézszárszék bérletéből össze kuporgatot aszt iskoláimra pazarlá s én szégyen szemre mégis el szegőttem a teátristákhoz. Engemet anyira meg kísértet Sakspere.

De szüléim még láták nagyobik gyermekük esztét meg jóni. Még aszt is megérték hogy a tékozló leány egy joravaló szegény ördög a házasság révébe be evezze. Elejénte magam sem tudtam, hogy mihez kezdünk mi a megkeseredet özvegy ember kitől a kolera egész családgyát ragadá el s Tália lógo orral haza sompojgot pap nője, hiszen mikor az ember uj életet kezd és uj családot alapít egy kisé nehéz fel adat. Két esztendeje hogy együt vagyunk mint férj s nő, istenek hála már meglehetősen öszenőve, s eből az időből nem sok volt béke idő. A revolutio mijat még igen kevés háznál athatánk látogatást, ijen ingatag időkbe nem várják tőlünk hogy ösmerősöknél tisztelkegyünk. Mire vége leszen enek a fenforgásnak már csak a jegyzőné ösmerik és tán még Músa voltomra is adnak, nem hinéd az én arany uramat Pesten mily sokra becsúlik. Magam is el felejttem hogy egy koron csak te barátém és még pár jó lélek fogadátok údvözlésemet. De lelki ösméretem tiszta volt, szivem erős maratt. Mert kit az isten el hagyott, aszt az ördög se menti meg.

De már itt az újab próba, az utósó nagy próba. Jön az orosz, itt is van már valóba. Eljött tehát az utósó itélet, de én attól nem magamér, hanem a kicsi miat félek. Ugyan meik perczben tartom majd kezemben kis gyermekemet s meik perczben fogjuk menekülőre s ugrunk mind pusztá pójával s bugyoral a szekérré. Az uram vigyáz reám, ámbár amilyen ügyefogyot legény, sokszor inkább én nekem kell rája vigyáznom. Az emberek itt most a vészben egy sziv egy lélek, egy pár házal igen jó viszonyba vagyunk, Janim is jól találja magát, derék literátus emberek is a kikel többnyire együtvan.

Node majd sokat is fecsegek már Szalontáról, hát Félegyházán mit csinálnak? Hogy vannak? Különösen kedves szülőid, testvéreid? Írj gyakran kedves felejcse el hirtelen tyranus természetemet mit jó férjem is panaszol elékszer, e nehéz időkben ne tartogasd magadba haragod, bocsás meg bármit követem el elened. Minden jó barátomat, ösmerősömet, rokonómat, tisztelek csókolok. Jó szülőidet tisztelve, férjemel együt kezeiket csókolva, testvérjeidet údvözlöm. Téged pedig számtalanszor csókol lelkéből szerető

Petrovics Mariskád ugyismint Aranyné.

PS. Júli. 31.

Eljöt a percz! Nincs már időm hogy a végső kimenetelt tudasam, mivel Janim a leveleket postára bizva egy útal a bábáért is megyen. Ha én ágyban, párnák köszt halnék meg, légy kegyes kis gyermekemhez, segícsed árvaságában, ne tagad meg eszt az ígéréstet egy vajudó aszonytól. Írj minél eléb, még pedig sokat, öszevisza mindet ami felétek történik, minyábotokat számtalanszor csókollak

Arany Jánosné Mari